

Tutkimuksia työmarkkinoiden neuvottelumallien vaikutuksista julkiseen talouteen

Michael Hohenthal

Väitöskirjassani tutkin makrotaloudellisia ilmiöitä, jotka vaikuttavat talouspolitiikan tehokkuuteen ja yhteiskunnassa vallitsevaan hyvinvointiin. Työ koostuu neljästä esseestä ja perustuu laajennetun pelin (*extended games*) malleihin, joissa ammattiliitto edustaa työläisiä ja työnantajaliitto edustaa yrityksiä sekä niiden omistajia. Nämä työmarkkinajärjestöt neuvottelevat keskenään joko pelkistä palkoista (*right-to-manage bargaining*, RtM) tai sekä palkoista että työllisyydestä (*efficient bargaining*, EB). Tulokset perustuvat komparatiiviseen statiikkaan. Ensimmäisessä esseessä tuloksia myös täsmennetään suomalaisten tilastojen avulla.

Essee 1: “Tax Reforms, Collective Bargaining and Imperfect Capital Markets”

Tässä esseessä tutkin eri verouudistusten vaikutusta hyvinvointiin olettaen, että uudistusten yhteydessä julkiset menot joko pidetään muuttumattomina tai niitä vaihtoehtoisesti lisätään. Tarkastelen mallia, jossa työmarkkinajärjestöt

neuvottelevat sekä palkoista että työllisyydestä samalla kun pääomamarkkinat ovat epätäydelliset. Sopeutumiskustannukset rajoittavat investointeja ja lainakorkoon sisältyy riskilisiä. Kotitaloudet ovat homogeenisia ja edustava kotitalous koostuu työllistetyistä ja työttömistä henkilöistä sekä myös yritysomistajista. Ulkomaiset pääomaliikkeet ovat avoimia. Työ- ja pääomatuloja, kulutusta sekä yritysvoittoja verotetaan erikseen.

Työssäni esitän, millä veroilla julkisten menojen kasvua voitaisiin optimaalisesti rahoittaa. Tutkin myös verotuksen painopisteen vaikutusta silloin, kun julkiset menot pidetään ennallaan. Osoitan, että valitulla menojen lisärahoittamismuodolla on suora vaikutus hyvinvointiin. Kulutus- tai pääomaverojen marginaalinen nostaminen vahingoittaa edustavan kuluttajan hyvinvointia, kun toisaalta työtulojen tai yritysvoittojen verotuksen marginaalinen nostaminen ei vahingoita sitä. Sen sijaan verotuksen painopisteen marginaalinen siirtäminen työtuloista kulutukseen nostaa edustavan kuluttajan hyvinvointia.

Kirjoitus perustuu VTL Michael Hohenthalin väitöskirjaan *Studies on Public Policy with Collective Bargaining*, joka tarkastettiin Helsingin yliopistossa 3.6.2022. Vastaväittäjänä toimi professori Jouko Vilmunen Turun yliopistosta ja kustoksena professori Hannu Vartiainen Helsingin yliopistosta. Hohenthal (michael.hohenthal@pp.inet.fi) toimii tällä hetkellä vapaana tutkijana.

Essee 2: “Optimal Taxation, Collective Bargaining and Credibility of Labor Contracts”

Toisessa esseessä tutkin työtulojen ja voittojen optimiverotusta mallissa, jossa kotitaloudet ovat homogeenisia ja työmarkkinaneuvottelut koskevat vaihtoehtoisesti joko ainoastaan palkkoja (*RtM*), tai sekä palkkoja että työllisyyttä (*EB*). Työmarkkinaneuvottelut käydään joko ennen investointipäätöksiä, jolloin sopimus on ”uskottava” (*credible*), tai niiden jälkeen, jolloin sopimus on ”epäuskottava” (*non-credible*). Sekä työtuloja että yritysvoittoa verotetaan. Tämän lisäksi kotitaloudet maksavat könttäsummaveron valtion budjetin tasapainottamiseksi.

Edellä kuvatussa kehikossa seuraavat veroratkaisut maksimoivat edustavan kotitalouden hyvinvointia: optimaalinen voittovero on nolla, mikäli sopimukset ovat uskottavia, mutta negatiivinen, mikäli sopimukset ovat epäuskottavia. Mikäli neuvotellaan sekä palkoista että työllisyydestä, optimaalinen työtulovero on aina positiivinen, mutta on korkeampi uskottavien kuin epäuskottavien sopimusten tapauksessa. Mikäli kuitenkin neuvotellaan pelkästään palkoista, optimaalinen työtulovero on nolla.

Essee 3: “Labor Market Reforms in a Two-Country Setup with Congestion and Footloose Capital”

Kolmannessa esseessä tarkastelen kahta toisiinsa integroitunutta taloutta ns. *footloose capital*-mallissa, jossa pääomakulut oletetaan kiinteiksi, mutta työtulot muuttuviksi kustannuksiksi, ja jossa yritykset voivat vapaasti siirtyä maasta toiseen. Oma lisäoletukseni on, että yritysten

tulo maahan nostaa maassa toimivien yritysten tungoskustannuksia (*congestion costs*, esimerkiksi kiinteistöjen vuokrat). Kotitaloudet ovat heterogeenisia ja ovat joko työllistettyjä tai työttömiä henkilöitä tai sitten yritysomistajia.

Tutkin, mitä seurauksia ammattiliittojen voiman kasvulla tai siirtymisellä *RtM*-mallista *EB*-malliin työmarkkinaneuvotteluissa olisi taloudelliseen kehitykseen. Tulokset koskevat palkkojen ja työllisyyden kehitystä molemmissa maissa, yritysten muuttoliikettä maiden välillä sekä hyvinvointivaikutuksia kummassakin maassa.

Mikäli ammattiliitot vahvistuvat yhdessä maassa, tämän maan palkkataso nousee, yrityksiä muuttaa toiseen maahan ja työllisyys laskee. Samalla jäljellä olevien työllistettyjen työntekijöiden hyvinvointi kasvaa. Tämä koskee myös työttömiä, jos työttömyyskorvaukset on indeksoitu palkkoihin. Toisessa maassa kehitys on päinvastainen: työllisyys nousee, mutta palkat ja niiden mukana työttömyyskorvaukset laskevat. Samalla ne toisen maan työntekijät, joiden työllisyysstatus on muuttumaton, kärsivät hyvinvoinnin suhteen. Molempien maiden yritysomistajien hyvinvointi laskee.

Jos yksi maa siirtyy *RtM*-neuvottelumallista *EB*-neuvottelumalliin, vaikutus on sama kuin jos ammattiliittojen voima heikkenisi, olettaen, että *RtM*-mallia vielä noudatetaan toisessa maassa. Näin ollen *EB*-malliin siirtyneessä maassa palkat laskevat, yrityksiä muuttaa tähän maahan ja työllisyys kasvaa. Työntekijöiden, joiden työllisyysstatus ei muutu, hyvinvointi laskee. *RtM*-mallia noudattavassa maassa kehitys on päinvastainen. Molemmissa maissa yritysomistajien hyvinvointi nousee.

Essee 4: "Collective Bargaining and R&D"

Neljännessä esseessä tutkin, miten työmarkkinauudistukset vaikuttavat tutkimus- ja kehitystyöhön (*R&D*) ja sitä kautta talouskasvuun. Mallissa on sekä tuotekehittely- että tuotantoyrityksiä. Tuotantoyritykset ostavat *R&D*-yrityksiltä patenteja tuottavuutensa parantamiseksi. Kotitaloudet koostuvat yritysomistajista sekä työllistetyistä tai työttömistä työntekijöistä. Työttömyyskorvaukset on indeksoitu keskiarvopalkkoihin, yleiseen tuottavuustasoon tai molempiin.

Tarkastelen kolmea eri viime aikoina esitettyä työmarkkinauudistusta: ammattiliittojen voiman vähentämistä, työttömyyskorvausten palkkariippuvuuden vähentämistä sekä siirtymistä *RtM*-neuvottelujärjestelmästä *EB*-neuvottelujärjestelmään. Samalla tutkin näiden uudistusten vaikutusta palkkoihin, työllisyyteen sekä yhteiskunnan hyvinvointiin.

Tutkimukseni osoittaa, että ammattiliittojen aseman heikentäminen ja työttömyyskorvauksen indeksoinnin painopisteen siirtäminen palkoista yleiseen tuottavuustasoon laskevat palkkoja mutta lisäävät työllisyyttä, tuotekehittelyä sekä taloudellista kasvua. Sama vaikutus saavutetaan, jos yhteiskunnassa siirrytään *RtM*-järjestelmästä *EB*-järjestelmään. Näiden muutosten jälkeen tuotantoyritysten omistajien tulot kasvavat. Sen sijaan palkkataso ja työttömyyskorvaukset ensin putoavat, mutta kasvavat sitten tuottavuuden kasvun mukana. Se, riittääkö odotettavissa oleva tulojen kasvu korvaamaan työntekijöille tulojen väliaikaisen laskun, jää empiiriseksi kysymykseksi.

Kontribuutio taloudelliseen kirjallisuuteen

Väitöskirjani tarjoaa taloudelliseen kirjallisuuteen useita uusia näkökohtia. Jos kasvavia julkisia menoja rahoitetaan väärillä veroratkaisuilla, hyvinvointi voi laskea. On tärkeää huomata, että optimaalinen veropolitiikka riippuu sekä työmarkkinarakenteista että työmarkkinasopimusten uskottavuudesta.

Globaalissa maailmassa yhden maan työmarkkinaratkaisulla on suora vaikutus toisen maan taloudelliseen kehitykseen. Ammattiliittojen voiman vähentämisellä, työttömyyskorvausten palkkariippuvuuden pienentämisellä sekä siirtymisellä *RtM*-neuvottelujärjestelmästä *EB*-neuvottelujärjestelmään on erisuuntainen vaikutus eri kotitalousryhmien hyvinvointiin.

Riippuen siitä, miten eri väestöryhmien hyvinvointia painotetaan, voidaan erilaisia talouspoliittisia ratkaisuja pitää hyvinkin perusteltuina. Talouskasvun ja työmarkkinoiden välisen riippuvuuden huomioon ottaminen saattaa kuitenkin luoda uusia edellytyksiä työmarkkinapoliittisen konsensuksen saavuttamiseen. □